

NSF-jelentés szerint csökken a könyvtárak tudományos-műszaki állománya

Úgy tűnik, hogy a tudósok a részükre szükséges szakirodalomhoz egyre kevésbé a könyvtárak segítségével jutnak hozzá. Ez a *National Science Foundation (NSF)* jelentésének (*Statistical Indicators of Scientific and Technical Communication*) egyik meglepő megállapítása.

Bár sok könyvtár úgy érzi, előnti a tudományos-műszaki irodalom, a valóságban a *könyvtári gyűjtemények nem tartanak lépést az irodalmi természettel*. 1964-től 1974-ig például egy tudósra jutó megjelent könyvek száma 63%-kal, a folyóiratoké 19%-kal nőtt, ugyanakkor a könyvtárak tudományos-műszaki állományának növekedése csak 22%-os volt. Érdekes hogy míg a tudományos-műszaki könyvek száma 1960 és 1974 közt több

mint háromszorosára nőtt, az átlagos eladott példányszám viszont 2000-ről 800-ra csökkent. A folyóiratelőfizetők száma ugyanakkor viszont csaknem kétszeresére emelkedett.

A tudományos-műszaki könyvtári kiadások ugyan ebben az időben (bázisdollárban is) emelkedtek: az állománygyarapításnál csaknem 2,5-szeresre, egyéb kiadásoknál kétszeresre. Az összes kiadás a csúcstól 1972-ben érte el. Az egy tudósra jutó átlagösszeg tekintetében az előrejelzések szerint ez az érték legalább 1980-ig az 1974-es szinten marad.

/Advanced Technology Libraries. 5. köt. 12. sz. 1976. p. 8./

(S. P.)

KÖNYVTÁRI EGYESÜLETEK

Az ALA centenárius konferenciája

Chicago, 1976. július 18–24.

Az ALA (*American Library Association = Amerikai Könyvtári Egyesület*) megalakulása 100. évfordulójának tiszteletére konferenciát rendeztek Chicagóban 1976. július 18-tól 24-ig. Az első ülést július 18-án tartották *Könyvek a nagyvilágban* címmel.

J. BEHRSTOCK, a *Division of Free Flow of Information and Communication Policies (UNESCO)* igazgatója előadást tartott az *UNESCO szerepéről a könyvkiadás fejlesztésében*.

Először a könyvek szabad áramlásának fontosságáról, ennek támogatásáról beszélt, majd a fejlődő országok könyvkiadásának fejlődését tekintette át.

Az AID (*Agency for International Development = Nemzetközi Fejlesztési Ügynökség*) 1964-ben Washingtonban tartott konferenciája után az UNESCO *világméretű felmérést végzett* a könyvkiadásról. Megállapították, hogy a világ népességének 70%-a hozza létre a világon megjelenő könyvek 19%-át, a könyvtermés 81%-a a népesség 30%-ától származik. Európában – ahol a világ összes népességének 13%-a él – jelenik meg a világon kiadott összes könyvek 45%-a, míg Ázsia – ahol viszont az összes népesség 56%-a él – csak 20%-kal járul hozzá a világ könyvterméséhez. Az Afrikában 64 millió dollár értékben eladott könyvek 79%-át külföldi kiadók adták ki.

Az elmúlt 20 évben a könyvkiadás volumene megkétszereződött, a példányszámoké pedig megháromszorozódott. A fejlődő országok könyvtermésében viszont nincs lényeges változás. Különös jelenség ez, hiszen a gazdasági fejlődés ugyanakkor jelentős. Az UNESCO *könyvinségnek* (book hunger) nevezi ezt a jelenséget. Megszünteté-

sére, illetve a könyvkiadás fejlesztésére regionális konferenciákat rendeztek 1966-ban Tokióban az ázsiai országok, 1968-ban Accrában az afrikai, 1970-ben Bogotában a latin-amerikai és 1972-ben Kairóban az arab országok számára. Ezek nyomán született meg 1972-ben a *Nemzetközi Könyvév*, amelynek jelszava: „*Könyvet mindenkinek*”. 70 országban alakultak bizottságok, ezeknek az volt a feladatuk, hogy felkeltsék az érdeklődést a könyvek iránt, támogassák minél szélesebb körű terjesztésüket. Könyvdíjakat adtak ki, több ezernyi könyvtárat nyitottak meg, ingyen tankönyveket osztottak szét, sőt, még a törvényhozást is megpróbálták befolyásolni azzal, hogy a könyvkiadásnak kedvező törvények megalkotását szorgalmazták.

A nemzetközi könyvév eredménye egy világméretű hosszútávú *akcióprogram* meghirdetése volt, amelynek fő céljai:

- fokozni az oktatásban használt könyvek szerepét;
- támogatni a fordítások publikálását, természetesen a szerzői jog tiszteletben tartásával;
- támogatni a könyvkiadást és könyvterjesztést, különös tekintettel a könyvtárakra; és
- olvasásra buzdítani az embereket.

Több javaslatban hangsúlyozták, ki kell emelni a könyvtárak szerepének társadalmi fontosságát, mert *a könyvtár máig a legjobb eszköz arra, hogy az emberi gondolkodás csúcsteljesítményei s az alkotó képzelet irodalmi alkotásokban testet öltött formái mindenki által elérhetőek legyenek.*

Az UNESCO olyan regionális központokat hozott létre, amelyek hatékonyan dolgoznak azért, hogy a fejlődő országokban jól működő nemzeti könyvkiadóipar jöhessen létre. Az UNESCO meghatározta ezeknek a

központoknak a fő feladatait és könyvszakembereket is képzett.

A *Második Nemzetközi Könyvet 1982-re tervezik.* A szolidaritás szellemével áthatott könyvszerető világ népei azt remélik, hogy képesek lesznek túllépni az országhatárokon és az egyéni profitérdekeken is, ha sikerült megvalósítani a szellemi termékek szabad áramlását.

W. B. WILEY, a John WILEY and Sons cég képviselője a kiadványok áramlásában tapasztalható irányzatokat tekintette át egy nemzetközi kiadóvállalat szemszögéből.

Megállapította, hogy a folyóiratok és könyvek legnagyobb része angol nyelven jelenik meg. *Nemzetközi nyelvvé vált az angol, ez kétségtelenül nagy jelentőségű, de ugyanakkor nagy felelősséget is ró az észak-amerikai kiadókra.*

1971-ben az *Egyesült Államokban* kb. 3 milliárd dollár értékű könyvet, folyóiratot adtak ki, ez 1975-ben 3,9 milliárd dollárra növekedett (31%-os növekedés). A nagy iparágak fejlődéséhez viszonyítva ez nem jelentős, de önmagában jó ütemű fejlődést jelez, különösen ha figyelembe vesszük az egész világot sújtó gazdasági válság hatását.

1973 végén a világ összes könyvexportjának értéke 1,1 milliárd dollár volt, de ebből a különböző országok egyenlőtlenül vették ki részüket: Kanada 133 millió, Egyesült Államok 170 millió, Franciaország 101 millió, Svájc 72 millió, Mexikó 50 millió, Venezuela 13 millió. Az Egyesült Államok Anglia egész könyvtermésének 25%-át importálta, az NSZK-ból a könyvtermés 10,5%-át, Itáliából pedig 23%-át. Nem kaphatunk azonban átfogó képet a világ könyvkereskedelméről, mert nincsenek megbízható adataink minden egyes ország könyvterméséről.

A fejlődő országok könyvkiadói általában csak állami támogatással tudják megteremteni a kiadói vállalkozásokhoz szükséges tőkét, de fel kell figyelniük arra, mennyire veszélyes ez a gyakorlat a kiadók szempontjából.

Az IPA (*International Publisher Association = Kiadók Nemzetközi Egyesülete*) bizottságot kíván létrehozni a szellemi tulajdon védelmének és terjesztésének nemzeti és nemzetközi biztosítására. Azért van szükség erre a bizottságra, mert világossá vált, hogy a mértéktelen másolatkészítés aláássa az elsődleges publikációk hitelét. A szerzők szellemi tulajdonának felhasználásáért járó megfelelő ellenszolgáltatás elvét tiszteletben kell tartani: a bibliográfiai másolás szabályozásának is a meglévő copyright törvényen kell továbbra is alapulni.

/Concluding reports on the centennial conference of the American Library Association, Chicago, Ill., July 18-24, 1976 = Library of Congress Information Bulletin, 35. köt. 39. sz. 1976. p. 599-601./

(Ferch Magda)

Országos könyvtáros egyesületek

1971-ben az IFLA közgyűlésének témája a *könyvtáros szakma szervezete* volt. Az összegyűlt cikkek természetesen nem adtak kielégítő, rendszerezett képet, inkább az elért eredményeket illusztrálták s felvetették azokat a problémákat, amelyekkel a könyvtáros szakmai egyesületek országos, regionális vagy nemzetközi tevékenységük során szembekerültek.

Azóta két vizsgálat is lezajlott könyvtári, levéltári és tájékoztatási szakmai szervezetekről. A szükséges információk általában írásban, vagy személyes kapcsolatok révén váltak hozzáférhetővé. A második, átfogóbb elemzés 102 ország 317 egyesületére és további 44 nemzetközi szervezetre terjedt ki. Megállapították, hogy 61 ország semmiféle szakmai egyesülettel nem rendelkezik.

A továbbiakban a második vizsgálat alapján az *országos szakmai egyesületek bizonyos jellemzőit tekintjük át.* Kétségtelen jellegzetességek határozhatók ugyanis meg. Az újonnan függetlenné vált országok pl. könyvtáraik, levéltáraik, tájékoztatási intézményeik létrehozásán, a szükséges szakembergárda biztosításán dolgoznak, s ha kell, a könyvtáros egyesületek aktív részt vállalnak az irástudatlanság felszámolásában, a kiadói programban is. Ugyanakkor a fejlett, iparosodott országokban erősen specializált egyesületeket, csoportokat találunk. Néhány régióban az egyesületek sajnos csak vegetálnak (háborúk, gazdasági és társadalmi problémák miatt), stabilabb helyzetű országokban viszont nagymúltú szervezetek működnek, néha irányíthatatlanul bonyolult szervezetel.

A könyvtáros egyesületek száma és taglétszáma földrészekenként:

	Országok száma	Egyesületek száma	Becsült taglétszám (ezer fő)
Afrika	21	28	4
Ausztrália és Óceánia	4	8	13
Ázsia	23	42	25
Észak-Amerika	2	59	124
Európa	28	132	128
Közép- és Dél-Amerika	24	48	10
Összesen	102	317	304

A legtöbb egyesülettel rendelkező ország:

Egyesült Államok	44
Német Szövetségi Köztársaság	24
Egyesült Királyság	15
Kanada	15
Franciaország	10
Brazília	8
Finnország	8
Svédország	8

Az egyesületek tevékenységét illetően megállapítható, hogy a korábbi vizsgálatokhoz képest *növekszik az*